

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 października 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Żmij (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Czubik

SSN Tomasz Przesławski

Protokolant Iwona Kotowska

w sprawie z powództwa Fundacji „P.” w W.
przeciwko Prezesowi Urzędu Transportu Kolejowego
z udziałem zainteresowanych C. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
w W. oraz Izby Gospodarczej Transportu Lądowego w W.
o zatwierdzenie stawek jednostkowych opłat za dostęp do infrastruktury kolejowej,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych
w dniu 19 października 2023 r.,
skargi kasacyjnej pozwanego
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 8 października 2021 r., sygn. akt: VII AGa 487/19:

- 1. oddala skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego na rzecz Fundacji "P. " w W. oraz Izby Gospodarczej Transportu Lądowego w W. kwoty po 540 (pięćset czterdzieści) złotych wraz z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od**

dnia ogłoszenia niniejszego wyroku do dnia zapłaty, tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 8 października 2021 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie w sprawie z powództwa Fundacji „P.” w W. przeciwko Prezesowi Urzędu Transportu Kolejowego (dalej: Prezes UTK) z udziałem C. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. oraz Izby Gospodarczej Transportu Lądowego w W. o zatwierdzenie stawek jednostkowych opłat za dostęp do infrastruktury kolejowej, na skutek apelacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z 18 marca 2019 r., (pkt I) zmienił zaskarżony wyrok w części w ten sposób, że: (a) w punkcie pierwszym zmienił w części zaskarżoną decyzję Prezesa UTK z dnia 1 grudnia 2016 r., w punktach pierwszym i drugim – w ten sposób, że odmówił zatwierdzenia stawek jednostkowych opłaty podstawowej za minimalny dostęp do infrastruktury kolejowej i za dostęp do urządzeń związanych z obsługą pociągów, (b) w punkcie drugim zniósł pomiędzy stronami koszty procesu, (c) uchylił punkt trzeci; (pkt II) oddalił apelację w pozostałym zakresie; oraz zniósł pomiędzy stronami koszty postępowania apelacyjnego.

W uzasadnieniu wyroku Sąd Apelacyjny wskazał, że Prezes UTK decyzją z 1 grudnia 2016 r., działając na podstawie art. 104 § 1 k.p.a., art. 14 ust. 4 i art. 13 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 33 ust. 7 i ust. 8 ustawy z 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1727, dalej: u.t.k.) oraz § 7 ust. 24 rozporządzenia Ministra Infrastruktury i Rozwoju z 5 czerwca 2014 r. w sprawie warunków dostępu i korzystania z infrastruktury kolejowej (Dz.U. z 2014 r., poz. 788, ze zm., dalej: rozporządzenie MliR) po rozpatrzeniu wniosku zarządcy infrastruktury kolejowej C. sp. z o.o. w W. z 1 kwietnia 2016 r. zatwierdził: (I) stawki jednostkowe opłaty podstawowej za minimalny dostęp do infrastruktury kolejowej, o których mowa w art. 33 ust. 3a pkt 1 u.t.k., (II) stawki jednostkowe opłaty podstawowej za dostęp do urządzeń związanych z obsługą pociągów, o których mowa w art. 33 ust. 3a pkt 2 u.t.k., oraz (III) opłaty dodatkowe, o których mowa w art. 33 ust. 11 u.t.k., przedłożone do zatwierdzenia przez C. sp. z o.o., przy wniosku z 1 kwietnia 2016 r.,

w sprawie zatwierdzenia przez Prezesa UTK stawek jednostkowych opłaty podstawowej i opłat dodatkowych za korzystanie przez licencjonowanych przewoźników kolejowych z infrastruktury kolejowej na rozkład jazdy pociągów 2016/2017, zmodyfikowane pismem z 11 sierpnia 2016 r.

Odwołanie od tej decyzji wniosła Fundacja „P.” w W., zaskarżając ją w całości i wnosząc o jej zmianę poprzez odmowę zatwierdzenia przedmiotowych stawek we wnioskowanym zakresie, ewentualnie o jej uchylenie i umorzenie postępowania administracyjnego. Pozwany Prezes UTK oraz uczestnik postępowania C. sp. z o.o. w W. wnosili o oddalenie odwołania w całości i zasądzenie kosztów procesu.

Wyrokiem z 18 marca 2019 r. Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów: oddalił odwołanie oraz orzekł o kosztach postępowania.

Sąd Okręgowy ustalił, że C. sp. z o.o. (Zarządca) wraz z wnioskiem z dnia 1 kwietnia 2016 r. przedłożył pozwanemu Prezesowi UTK do zatwierdzenia projekt stawek jednostkowych opłaty podstawowej za minimalny dostęp do infrastruktury kolejowej, za dostęp do urządzeń związanych z obsługą pociągów oraz opłat dodatkowych w ramach rozkładu jazdy pociągów na 2016/2017, wraz z ich kalkulacją, zmodyfikowany następnie pismem z 11 sierpnia 2016 r. Zgodnie z wnioskiem, Zarządca oparł przygotowane kalkulacje stawek jednostkowych za minimalny dostęp do infrastruktury kolejowej na przepisach art. 33 oraz 36 pkt 3 u.t.k., przy uwzględnieniu przesłanek dyrektywy 2012/34, obejmowały one wyłącznie linie kolejowe i tory dojazdowe o szerokości torów 1435 mm, w obszarze infrastruktury CP M.. Kalkulacja stawek za dostęp do urządzeń związanych z obsługą pociągów sporządzona została w oparciu o art. 33 pkt 4c u.t.k., przy uwzględnieniu przesłanek dyrektywy 2012/34 i obejmowała wyłącznie infrastrukturę kolejową o szerokości torów 1435 mm w rejonie CP M. oraz na terenie terminali towarowych na obszarze całego kraju.

Prezes UTK, zweryfikował przedłożone przez Zarządcę projekty.

Do kalkulacji stawek jednostkowych Zarządca przyjął planowaną wysokość kosztów za ostatni zakończony rok obrotowy (2015). Z bazy kosztowej zostały wyłączone koszty ważenia wagonów oraz koszty poniesione w 2014 r., które zostały zaksięgowane w 2015 r. Zarządca podzielił koszty na jednorodne kategorie kosztowe, zależne od natężenia ruchu kolejowego („kategorie HCC”), biorąc pod uwagę naturę

powstania kosztów oraz cel i miejsce ich poniesienia, przy uwzględnieniu postanowień rozporządzenia Ministra Infrastruktury i Rozwoju z 5 czerwca 2014 r. w sprawie warunków dostępu i korzystania z infrastruktury kolejowej.

Sąd pierwszej instancji uznał, że odwołanie jest nieuzasadnione, a zaskarżona nim decyzja prawidłowa. Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów wskazał, iż kwestionując zaskarżoną decyzję powód obowiązany był wykazać, że Prezes UTK niezasadnie zatwierdził stawki jednostkowe opłaty podstawowej oraz opłaty dodatkowe. Taka zaś sytuacja miałaby miejsce, gdyby były one niezgodne z art. 33 ust. 2-6 i art. 34 u.t.k. oraz przepisami wydanymi na podstawie art. 35 u.t.k. Zdaniem Sądu Okręgowego, powyższemu obowiązkowi powód nie sprostał, zaś jego odwołanie ograniczało się do przedstawienia obowiązującego w dacie wydania decyzji porządku prawnego i ogólnikowych stwierdzeń, że zatwierdzone stawki są z nimi sprzeczne.

W ocenie Sądu Okręgowego powód nie wskazał, która opłata została ustalona z uwzględnieniem innych kosztów niż wymienione art. 33 ust. 2 u.t.k., a w szczególności, aby w odniesieniu do konkretnej opłaty uwzględniono inne koszty niż bezpośrednio lub by istniała rozbieżność co do zaliczania poszczególnych kosztów jako bezpośrednich pomiędzy ustawodawstwem krajowym a dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/34/UE. Nie wykazano również, że opłata podstawowa za dostęp do urządzeń związanych z obsługą pociągów nie jest obliczana jako iloczyn zamówionych usług i odpowiadających im stawek jednostkowych ustalonych odrębnie dla rodzajów usług określonych w części I ust. 2 załącznika do ustawy (art. 33 ust. 4c).

Sąd pierwszej instancji wskazał, że wbrew zarzutom powoda, ani art. 33 ust. 2 i 4c ani § 7 ust. 18 rozporządzenia MliR, nie zawierają obowiązku prowadzenia przez zainteresowanego odrębnej rachunkowości. Zarzut powoda, że zatwierdzone stawki są zawyżone w stosunku do dopuszczalnych jest gołosłowny i stanowi subiektywną ocenę powoda.

Zdaniem Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów nie znajdował oparcia w materiale dowodowym zarzut naruszenia art. 36 ust. 3 u.t.k. Przedstawienie informacji o kosztach i wielkości infrastruktury w odniesieniu do całej infrastruktury, w tym torów o szerokości innej niż 1435 mm, nie oznacza uwzględnienia tych

kosztów w stawkach opłat. Powód nie wskazał zaś, że jakiegokolwiek koszty związane z infrastrukturą związaną z torami o szerokości innej niż 1435 mm zostały uwzględnione w kalkulacji przedmiotowych opłat lub by nie były one rozdzielone.

W tym stanie rzeczy, na podstawie art. 479⁷⁵ § 1 k.p.c., Sąd Okręgowy oddalił odwołanie nie znajdując podstaw do jego uwzględnienia.

Sąd Apelacyjny rozpoznając apelację powódki od wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów doszedł do przekonania, że podlegała ona uwzględnieniu w znacznej części, chociaż nie wszystkie podniesione w niej zarzuty były zasadne. Skutkiem zaś, uwzględnienia apelacji była odmowa zatwierdzenia stawek jednostkowych opłaty podstawowej za minimalny dostęp do infrastruktury kolejowej i za dostęp do urządzeń związanych z obsługą pociągów.

Sąd Apelacyjny podzielił dokonaną przez Sąd Okręgowy ocenę zgromadzonych w sprawie dowodów, jak i uczynione na tej podstawie ustalenia faktyczne, przyjmując je za własne i czyniąc je podstawą wydanego rozstrzygnięcia. Sąd Apelacyjny uściślił ustalenia faktyczne, a właściwie dokonał oceny wniosku C. sp. z o.o. o zatwierdzenie stawek, poprzez ustalenie, że nie wszystkie koszty przyjęte do kalkulacji stawek są kosztami bezpośrednimi. Dalej Sąd drugiej instancji wskazał, że stan faktyczny nie był w zasadzie sporny pomiędzy stronami, natomiast sporna była sama ocena, czy przedstawione do zatwierdzenia przez C. sp. z o.o. stawki są zgodne z obowiązującymi przepisami. Dalej Sąd Apelacyjny wskazał, że chociaż powodowa fundacja zakresem zaskarżenia objęła cały wyrok Sądu Okręgowego, to w apelacji nie ma zarzutów dotyczących opłat dodatkowych. Sąd Apelacyjny nie dostrzegł naruszenia prawa materialnego odnośnie do zatwierdzenia stawek opłat dodatkowych. Dlatego też w tym zakresie apelacja jako bezzasadna podlegała oddaleniu. Zarzutami apelacyjnymi objęto natomiast stawki jednostkowe opłaty podstawowej za: minimalny dostęp do infrastruktury kolejowej oraz dostęp do urządzeń związanych z obsługą pociągów. W apelacji podniesiono, że nie są kosztami bezpośrednimi koszty wynagrodzenia zwrotniczych i nastawniczych, koszty obsługi technicznej i serwisowania urządzeń, oględzin i utrzymania rozjazdów oraz diagnostyki technicznej, napraw bieżących, wynagrodzenia grupy remontowej i magazynu.

Sąd Apelacyjny zauważył, iż brak jest legalnej definicji kosztów bezpośrednio ponoszonych jako rezultat wykonywania przewozów pociągami. W ustawie o transporcie kolejowym w ogóle nie sprecyzowano pojęcia kosztów bezpośrednich, zaś w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury i Rozwoju wskazano część kosztów bezpośrednich, przy użyciu sformułowania „w szczególności” oraz zawarto definicję negatywną tych kosztów poprzez wymienienie części kosztów, również „w szczególności”, które nie stanowią kosztów bezpośrednich. Brak było zatem w ocenie Sądu Apelacyjnego w powyższych aktach prawnych wymienienia i uszczegółowienia wszystkich kosztów bezpośrednich, jakie mogą zostać przyjęte do wyliczenia stawek opłaty podstawowej. Takiej definicji nie zawierają także przepisy dyrektywy 2001/14/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 lutego 2001 r. w sprawie alokacji zdolności przepustowej infrastruktury kolejowej i pobierania opłat za użytkowanie infrastruktury kolejowej oraz przyznawanie świadectw bezpieczeństwa (Dz. U. UE. L. z 2001 r. Nr 75, str. 29 ze zm., dalej: Dyrektywa 2001/14/WE), ani dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/34/UE z dnia 21 listopada 2012 r. w sprawie utworzenia jednolitego europejskiego obszaru kolejowego (Dz. U. UE. L. z 2012 r. Nr 343, str. 32 ze zm., dalej: dyrektywa 2012/34/UE). Zamkniętej definicji nie zawiera również rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2015/909 z dnia 12 czerwca 2015 r. w sprawie zasad obliczania kosztów, które są ponoszone bezpośrednio jako rezultat (Dz.U. UE L 2015, nr 148, s. 17, dalej: rozporządzenie wykonawcze Komisji 2015/909). Sąd Apelacyjny przypominał jednak, że kwestia pojęcia kosztów bezpośrednich ponoszonych jako rezultat wykonywania przewozów pociągami była przedmiotem szeregu orzeczeń sądów powszechnych, Sądu Najwyższego, jak i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Z orzeczeń i przytoczonych regulacji prawnych wynika zdaniem Sądu Apelacyjnego, że co do zasady nie stanowią kosztów bezpośrednich koszty wynagrodzenia personelu kolejowego. Jedynie w przypadku konieczności pokrycia kosztów wynagrodzenia dodatkowego związanego z „nadprogramowymi” przejazdami, koszt taki może zostać zakwalifikowany jako bezpośredni, a i tak powinien on być ściśle odniesiony do danych przejazdów, gdyż i tak pozostają koszty, które są normalnymi kosztami utrzymania infrastruktury kolejowej.

Odnosząc powyższe do stanu faktycznego Sąd drugiej instancji wskazał, że w metodyce kalkulacji stawek przedstawionych do zatwierdzenia przez C. sp. z o.o., a znajdujące się w dołączonych aktach administracyjnych, w pkt 1.3., który nosi tytuł: „wyznaczenie wysokości kosztów, która jest bezpośrednio ponoszona przez zarządcę jako rezultat wykonywania przewozu pociągami”, wskazano „wynagrodzenie dyżurnych ruchu, zwrotniczych, nastawniczych w CP M.”, podając, że „w zakresie utrzymania stanowisk pracy związanych z prowadzeniem ruchu kolejowego, koszty te ze swojej natury i specyfiki świadczonych usług są związane z przejazdem pociągu. Jednakże w tej grupie można wyodrębnić koszty dyżurnych ruchu (% świadczeń pracowniczych), których zaangażowanie będzie stałe bez względu na realizowany wolumen. Dodatkowo w zakresie kosztów, które nie wynikają bezpośrednio z prowadzenia ruchu pociągów, znajdują się koszty m.in. szkoleń, dodatków, premii i nagród, odpraw, koszty BHP, które nie stanowią kosztów bezpośrednich i nie zostaną uwzględnione w kalkulacji stawek”. W metodyce kalkulacji stawek wskazano też, że wynagrodzenie grupy remontowej i magazynu obejmuje „świadczenia na rzecz osób zatrudnionych w grupie remontowej oraz magazynie w rejonie Centrum Przeładunkowego M.”, „koszty bez szkoleń, dodatków, premii i nagród, odpraw, kosztów BHP, które nie stanowią kosztów bezpośrednich”. Z powyższego wynikało w ocenie Sądu Apelacyjnego, że do ustalenia opłaty podstawowej C. sp. z o.o. przyjął także koszty wynagrodzeń dyżurnych ruchu, zwrotniczych, nastawniczych oraz pracowników grupy remontowej i magazynu. Wynagrodzenia zostały przyjęte w części, to jest procentowo oraz bez kosztów szkoleń, dodatków etc. Część kosztów pracowniczych została zatem uwzględniona w kosztach bezpośrednich. Podobnie przy kosztach dostępu do urządzeń związanych z obsługą pociągów zostały wyodrębnione koszty bezpośrednie: bez szkoleń, dodatków etc.

Zdaniem Sądu drugiej instancji z metodyki kalkulacji stawek nie wynikało, aby koszty pracowników uwzględnione jako koszty bezpośrednie były związane z wykonywaniem przewozu pociągami poza zwykłymi godzinami otwarcia danej linii, o jakim mowa w art. 3 ust. 4a rozporządzenia 2015/909. Nie wykazano także, aby były to koszty personelu niezbędnego do przygotowania przydzielania tras pociągów i rozkładów jazdy, w zakresie, w jakim są bezpośrednio ponoszone jako

rezultat przejazdu pociągu, o jakim mowa w art. 3 ust. 4d rozporządzenia 2015/909. Wręcz przeciwnie, w metodyce wskazano, że „w zakresie utrzymania stanowisk pracy związanych z prowadzeniem ruchu kolejowego, koszty te ze swojej natury i specyfiki świadczonych usług są związane z przejazdem pociągu”. Zakwalifikowano zatem co do zasady jako koszty bezpośrednie wynagrodzenia poszczególnych pracowników: dyżurnych ruchu, zwrotniczych, nastawniczych, wyodrębniając z tej grupy dyżurnych ruchu, „których zaangażowanie będzie stałe bez względu na realizowany wolumen”. Przy ustalaniu stawki jednostkowej opłaty podstawowej za minimalny dostęp do infrastruktury kolejowej oraz za dostęp do urządzeń związanych z obsługą pociągów C. sp. z o.o. zakwalifikował część kosztów ponoszonych na wynagrodzenie niektórych pracowników jako koszty bezpośrednie, a takimi nie są. Oznacza to, że stawki zostały ustalone na podstawie kosztów bezpośrednich oraz częściowo pośrednich, co jest sprzeczne z art. 33 ust. 2 u.t.k. Dlatego też zaskarżoną decyzję Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego należało zmienić poprzez odmowę zatwierdzenia stawek jednostkowych opłaty podstawowej za minimalny dostęp do infrastruktury kolejowej i za dostęp do urządzeń związanych z obsługą pociągów.

Skargą kasacyjną z 28 stycznia 2022 r. Prezes UTK zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 8 października 2021 r. w części, tj. w zakresie pkt I oraz pkt III, wnosząc o uchylenie orzeczenia w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania z uwzględnieniem rozstrzygnięcia o kosztach, ewentualnie o uchylenie orzeczenia w zaskarżonej części i oddalenie apelacji oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania przed sądami obu instancji, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, a także o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych. Zaskarżonemu wyrokowi Prezes UTK zarzucił naruszenie:

1. art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. poprzez samodzielne rozstrzygnięcie, wymagającej wiadomości specjalnych kwestii, czy ponoszone przez zarządcę koszty przyjęte do kalkulacji stawek jednostkowych opłaty podstawowej na rozkład jazdy pociągów 2016/17 stanowią koszty, jakie bezpośrednio poniesie zarządca jako rezultat

wykonywania przez przewoźnika kolejowego przewozów pociągami, nie wymaga wiadomości specjalnych, które to naruszenie miało istotny wpływ na wynik sprawy, bowiem doprowadziło do poczynienia przez Sąd drugiej instancji samodzielnych ustaleń w materii wymagającej wiadomości specjalnych;

2. art. 327¹ § 1 k.p.c. w zw. z art. 387 § 2¹ pkt. 2 k.p.c. i w zw. z art. 328 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. poprzez brak właściwego i przekonującego wyjaśnienia podstawy prawnej w części dotyczącej odmówienia zatwierdzenia stawek jednostkowych opłaty podstawowej za dostęp do urządzeń związanych z obsługą pociągów;
3. art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez niewłaściwe ich zastosowanie i zaniechanie wyjaśnienia podstawy prawnej orzeczenia w takim zakresie, w jakim Sąd Apelacyjny przyjął, iż wyliczenie opłat stawek jednostkowych za dostęp do infrastruktury kolejowej nastąpiło z naruszeniem art. 7 ust. 3 dyrektywy 2001/14/WE i art. 33 ust. 2 u.t.k., a konsekwencji wadliwego uznania, iż nieprawidłowo została wyliczona opłata podstawowa, a więc i składające się na nią opłaty za minimalny dostęp do infrastruktury kolejowej i za dostęp do urządzeń związanych z obsługą pociągów;
4. art. 33 ust. 2 u.t.k. oraz art. 31 ust. 3 dyrektywy 2012/34/UE, w związku z § 7 ust. 6 i 7 oraz ust. 18 rozporządzenia MliR oraz art. 4 lit. a) w związku z art. 3 ust. 4 rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) 2015/909, poprzez jego błędną wykładnię – polegającą na błędnej interpretacji pojęcia kosztu bezpośrednio poniesionego przez zarządcę jako rezultat wykonywania przez przewoźnika kolejowego przewozów pociągami poprzez wadliwe przyjęcie, że koszty Zainteresowanego C. zawarte w projekcie stawek jednostkowych zatwierdzonych decyzją Prezesa UTK z 1 grudnia 2016 r., dotyczące zatrudnienia personelu do prowadzenia ruchu, takie jak koszty wynagrodzenia zwrotniczych i nastawniczych, koszty obsługi technicznej i serwisowania urządzeń, oględzin i utrzymania rozjazdów oraz diagnostyki technicznej, napraw bieżących, wynagrodzenia grupy remontowej i magazynu, nie należą do kosztów, które są bezpośrednio ponoszone jako rezultat wykonywania przewozów pociągami, podczas gdy dopuszczalna

wykładnia tych przepisów, uwzględniając rozporządzenie wykonawcze Komisji 2015/909 uprawnia do przyjęcia przez zarządcę infrastruktury kolejowej, by koszty te mogły zostać uznane za koszt, który jest bezpośrednio ponoszony jako rezultat przejazdu pociągu, co w konsekwencji doprowadziło Sąd Apelacyjny do wadliwego uznania, iż Zainteresowany C. nieprawidłowo ustalił opłatę podstawową, a więc i składające się na nią opłaty za minimalny dostęp do infrastruktury kolejowej i za dostęp do urządzeń związanych z obsługą pociągów, co w konsekwencji doprowadziło Sąd Apelacyjny do wadliwego uznania, iż Pozwany nieprawidłowo zatwierdził stawki jednostkowe opłat za minimalny dostęp do infrastruktury kolejowej i za dostęp do urządzeń związanych z obsługą pociągów dla Zainteresowanego C. na rozkład jazdy pociągów 2016/2017;

5. art. 33 ust. 8 u.t.k. poprzez jego błędne zastosowanie przez Sąd Apelacyjny, w sytuacji, gdy nie było podstaw do odmowy zatwierdzenia stawek w przypadku przedmiotowego projektu stawek jednostkowych zatwierdzonych decyzją Prezesa UTK z 1 grudnia 2016 r., ponieważ nie wystąpiła żadna niezgodność z przepisami wskazanymi w art. 33 ust. 8 u.t.k.

Izba Gospodarcza Transportu Lądowego w odpowiedzi na skargę kasacyjną z 28 marca 2022 r. wniosła o oddalenie skargi kasacyjnej w całości oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz zainteresowanego kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Fundacja „P.” w odpowiedzi na skargę kasacyjną z 14 marca 2022 r. wniosła o jej oddalenie na koszt pozwanego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługiwała na uwzględnienie.

Skarżący w przedmiotowym postępowaniu powołał obie podstawy kasacyjne przewidziane w art. 398³ § 1 k.p.c., dlatego też w pierwszej kolejności należy rozważyć zarzuty naruszenia przepisów procesowych. W razie jednoczesnego powoływania się na obie podstawy kasacyjne, oceny zarzutu naruszenia prawa

materiałnego można dokonywać dopiero wówczas, gdy Sąd Najwyższy uzna zarzuty skarżącego dotyczące podstawy z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. za chybione (wyrok Sądu Najwyższego z 10 września 2020 r., II CSK 125/19).

W Kodeksie postępowania cywilnego sposób i wymogi sporządzania uzasadnienia regulują przepisy art. 327¹ § 1 k.p.c. oraz art. 387 § 2¹ pkt 1-2 k.p.c., przy czym to drugi z przepisów dotyczy sporządzenia uzasadnienia przez Sąd drugiej instancji. Uzasadnienia sądów odwoławczych nie muszą, a zwykle wręcz nie powinny zawierać wszystkich elementów typowych dla uzasadnienia judykatu pierwszoinstancyjnego, lecz jedynie te z elementów, które ze względu na treść apelacji i zakres rozpoznania sprawy są niezbędne do przedstawienia motywów wydanego przez ten sąd rozstrzygnięcia, a naruszenie przez sąd drugiej instancji zasad sporządzania uzasadnienia orzeczenia jedynie wyjątkowo może stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną, co ma miejsce wtedy, gdy wskutek uchybienia wymaganiom stawianym uzasadnieniu, zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej (postanowienie Sądu Najwyższego z 16 listopada 2022 r., I CSK 2887/22).

W świetle powyższych rozważań i po analizie uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia za niezasadny należało uznać zarzut naruszenia art. 327¹ § 1 k.p.c. w zw. z art. 387 § 2¹ pkt. 2 k.p.c. i w zw. z art. 328 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Zaznaczyć już przy tym należy, że skarżący nieprawidłowo zarzucił naruszenie art. 328 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., o czym dalej w treści uzasadnienia.

W ocenie Sądu Najwyższego uzasadnienie Sądu Apelacyjnego nie zostało sporządzone z naruszeniem ww. przepisów. Sąd Najwyższy na podstawie sporządzonego uzasadnienia jest w stanie prześledzić tok rozumowania Sądu rozpoznającego sprawę. Nie wystąpiło zatem uchybienie w postaci wadliwego sporządzenia uzasadnienia. Zawiera ono bowiem ustalenia stanu faktycznego przyjęte przez Sąd odwoławczy za Sądem pierwszej instancji, które Sąd Apelacyjny dodatkowo uściślił. Ponadto uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia, wbrew odmiennym twierdzeniom skarżącego, w sposób prawidłowy wyjaśnia podstawę prawną wyroku w części dotyczącej odmówienia zatwierdzenia stawek jednostkowych opłaty podstawowej za dostęp do urządzeń związanych z obsługą pociągów, jak również zawiera przekonującą argumentację w tym zakresie.

Sąd drugiej instancji powołując się na szereg orzeczeń sądów powszechnych, Sądu Najwyższego, jak i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wskazał, że przy ustalaniu stawki jednostkowej opłaty podstawowej za minimalny dostęp do infrastruktury kolejowej oraz za dostęp do urządzeń związanych z obsługą pociągów zakwalifikowane zostały koszty ponoszone na wynagrodzenie niektórych pracowników jako koszty bezpośrednie, a takimi one nie są. W tej sytuacji Sąd Apelacyjny uznał, że stawki zostały ustalone na podstawie kosztów bezpośrednich oraz częściowo pośrednich, co jest sprzeczne z art. 33 ust. 2 u.t.k. Dlatego też zaskarżoną decyzję Prezesa UTK zmienił poprzez odmowę zatwierdzenia stawek jednostkowych opłaty podstawowej za minimalny dostęp do infrastruktury kolejowej i za dostęp do urządzeń związanych z obsługą pociągów.

Jak już wspomniano powyżej, skarżący w zakresie powyższego zarzutu nieprawidłowo zarzucił Sądowi Apelacyjnemu naruszenie art. 328 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Z tej samej przyczyny nie będzie zasługiwał na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez niewłaściwe ich zastosowanie i zaniechanie wyjaśnienia podstawy prawnej orzeczenia. Zgodnie z art. 328 § 2 k.p.c. w przypadkach, gdy wyrok doręcza się z urzędu, termin, o którym mowa w § 1, liczy się od dnia doręczenia wyroku. Jak stanowi zaś art. 391 § 1 k.p.c. Jeżeli nie ma szczególnych przepisów o postępowaniu przed sądem drugiej instancji, do postępowania tego stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu przed sądem pierwszej instancji. Przepisy art. 194-196 i 198 nie mają zastosowania.

Niewątpliwie uzasadnienie zarzutu skarżącego sprowadzało się do twierdzenia o wadliwości uzasadnienia Sądu odwoławczego, jednakże zarzucało ono naruszenie przepisów regulujących termin do złożenia wniosku o uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia oraz odsyłające do postępowania przed sądem pierwszej instancji. W ocenie Sądu Najwyższego nieprawidłowo skonstruowany zarzut wymyka się kontroli kasacyjnej. Skarżący winien zarzucać naruszenie art. 387 § 2¹ pkt 1 i 2 k.p.c., traktującego o wymogach konstrukcyjnych uzasadnienia orzeczenia sądu drugiej instancji. Niewątpliwie umknęła skarżącemu nowelizacja przepisu art. 328 § 2 k.p.c., który w nowym brzmieniu nie reguluje już kwestii wymogów stawianych uzasadnieniom sądów, lecz termin do złożenia wniosku o uzasadnienie wyroku.

Nie zasługiwał również na uwzględnienie trzeci z podniesionych zarzutów naruszenia prawa procesowego, tj. art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c.

Artykuł 382 k.p.c. określa podstawę merytorycznego orzekania przez Sąd drugiej instancji, która obejmuje materiał dowodowy zebrany przez sąd pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym (wyrok Sądu Najwyższego z 5 lutego 2021 r., IV CSKP 13/21). Do naruszenia art. 382 k.p.c. dochodzi w wypadku pominięcia przez sąd drugiej instancji części zebranego w sprawie materiału, w związku z czym strona powołująca się na naruszenie tego przepisu powinna wskazać materiał dowodowy, który został przez sąd drugiej instancji pominięty przy wydaniu wyroku, i wykazać, że popełnione uchybienie mogło mieć wpływ na wynik sprawy (postanowienie Sądu Najwyższego z 10 sierpnia 2023 r., I CSK 5439/22).

Dowód z opinii biegłego sądowego, o którym stanowi art. 278 § 1 k.p.c., ma charakter szczególny, gdyż zasadniczo nie służy ustalaniu okoliczności faktycznych, lecz ich ocenie przez pryzmat wiadomości specjalnych. Do dokonywania wszelkich ustaleń w procesie powołany jest sąd, a nie biegły. Strony powinny wykazywać fakty, z których wywodzą skutki prawne, a zadaniem biegłego jest naświetlenie wyjaśnianych okoliczności z punktu widzenia wiadomości specjalnych przy uwzględnieniu zebranego w toku procesu i udostępnionego materiału dowodowego (postanowienie Sądu Najwyższego z 10 maja 2021 r., II CSKP 93/21).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego, wskazuje się, że w niektórych przypadkach, nie ma potrzeby odwoływania się do wiadomości specjalnych, a dopuszczalne jest dokonanie przez sąd samodzielnie oceny, czy dana kategoria kosztów, ujęta przez zarządcę w kalkulacji, przynajmniej w części nie mieści się w kategorii kosztów bezpośrednich. Także Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej dokonuje tego rodzaju samodzielnej oceny pewnych grup kosztów, wykluczając je z kategorii kosztów bezpośrednich, przy jednoczesnym odwołaniu się wyłącznie do argumentacji prawnej (wyrok Sądu Najwyższego z 9 września 2020 r., I NSK 21/18).

Biorąc powyższe pod uwagę, w ocenie Sądu Najwyższego, dokonanie przez Sąd Apelacyjny oceny czy dana kategoria kosztów ujęta przez zarządcę w kalkulacji, nie mieści się w kategorii kosztów bezpośrednich bez dopuszczenia dowodu z opinii biegłego nie stanowiła naruszenia art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c., wystarczające bowiem było w realiach przedmiotowej sprawy odwołanie się przez Sąd drugiej instancji do argumentacji prawniczej.

Przechodząc do oceny zarzutów naruszenia przepisów prawa materialnego, w ocenie Sadu Najwyższego nie zasługiwał na uwzględnienie zarzut uchybienia przez Sąd Apelacyjny art. 33 ust. 2 u.t.k. oraz art. 31 ust. 3 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/34/UE z dnia 21 listopada 2012 r. w sprawie utworzenia jednolitego europejskiego obszaru kolejowego, w związku z § 7 ust. 6 i 7 oraz ust. 18 rozporządzenia Ministra Infrastruktury i Rozwoju z 5 czerwca 2014 r. w sprawie warunków dostępu i korzystania z infrastruktury kolejowej oraz art. 4 lit. a) w związku z art. 3 ust. 4 rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) 2015/909 z dnia 12 czerwca 2015 r. w sprawie zasad obliczania kosztów, które są ponoszone bezpośrednio jako rezultat.

Wykładni pojęcia kosztu bezpośrednio poniesionego przez zarządcę jako rezultat wykonywania przez przewoźnika kolejowego przewozów pociągami w kontekście wyżej przytoczonych norm prawa dokonał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 kwietnia 2023 r., II NSKP 36/23, jak również z 9 września 2020 r., I NSK 21/18. Wskazał również na jej zgodność z kierunkiem interpretacyjnym przyjętym w orzecznictwie TSUE (wyroki z 11 lipca 2013 r., C-545/10, oraz z 30 maja 2013 r., C-512/10). Koszt bezpośredni w rozumieniu art. 33 ust. 2 u.t.k. (w brzmieniu obowiązującym do końca 2016 r.) musi być rezultatem przejazdu pociągu i musi wynikać z faktycznego wykorzystania infrastruktury kolejowej przez zarządcę w celu wykonywania przewozów. Oznacza to tym samym, że nie wszystkie koszty stałe zarządcy związane z udostępnianiem linii kolejowej (w tym dotyczące ogólnie ruchu kolejowego, działalności zarządcy infrastruktury kolejowej, wielkości zarządzanej infrastruktury, czy też stanowiące rezultat zdarzeń losowych lub warunków atmosferycznych) mogą zostać zaliczone do kategorii kosztów bezpośrednich, ale tylko te spośród nich, które zarządca infrastruktury ponosi w związku z natężeniem ruchu pociągów. Inaczej mówiąc,

koszty bezpośrednie to koszty, co do których można ustalić bezpośredni związek przyczynowy z natężeniem przewozów kolejowych, tj. koszty rzeczywiście ponoszone do celów wykonywania takich przewozów, przy czym koszty te muszą być uzależnione od natężenia ruchu pociągów.

W świetle powyższego za prawidłową należy uznać przyjętą przez Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku koncepcję interpretacji pojęcia kosztu bezpośredniego. Prawidłowa była również ocena tegoż Sądu, że niektóre koszty C. sp. z o.o. zawarte w projekcie stawek jednostkowych zatwierdzonych decyzją Prezesa UTK z 1 grudnia 2016 r., nie należą do kosztów, które są bezpośrednio ponoszone jako rezultat wykonywania przewozów pociągami. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, iż zakwestionowane przez Sąd drugiej instancji koszty co do zasady nie stanowią kosztu bezpośredniego (wyroki Sądu Najwyższego z: 18 kwietnia 2023 r., II NSKP 36/23; 9 września 2020 r. I NSK 21/18).

W konsekwencji należy uznać, że Sąd Apelacyjny słusznie zakwestionował prawidłowość zatwierdzenia przez Prezesa UTK spornej kalkulacji stawek. W takiej zaś sytuacji nie można mówić o naruszeniu przez Sąd II instancji art. 33 ust. 8 u.t.k. poprzez jego błędne zastosowanie. Stwierdzenie w kalkulacji wadliwości dotyczących chociażby jednej z kategorii kosztów uwzględnionych w projekcie tych stawek, stanowi już podstawę do odmowy zatwierdzenia tej kalkulacji, z taką zaś sytuacją mieliśmy do czynienia w przedmiotowej sprawie.

Uwzględniając dotychczasowe rozważania, Sąd Najwyższy nie znalazł uzasadnionych podstaw do pozytywnego rozpatrzenia wniosku skarżącego o zwrócenie się do TSUE z pytaniami prejudycjalnymi na okoliczność, jak należy rozumieć pojęcie kosztów bezpośrednich. Wskazane w skardze kasacyjnej zagadnienia zostały już bowiem rozstrzygnięte zarówno w judykaturze unijnej, jak i w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

Z tych wszystkich względów, wobec bezzasadności sformułowanych zarzutów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1, 1¹ i 3 w zw. z art. 99 k.p.c. w zw. z art. 98 § 1, 1¹ i 3 k.p.c. w zw. z § 10 ust. 4 pkt 1 w zw. z § 14 ust. 2 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie

(tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1964) oraz § 10 ust. 4 pkt 1 w zw. z § 14 ust. 2 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1935).

[SOP]

[ms]